

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԸ
ԵՐԱԺՇՏԱԳԵՏ Հ.ԱՓԻՆՅԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԲԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐԾՈՒՄ

Հասմիկ Հայկի Հարությունյան

DOI: 10.52971/3045-3038-2024.1-23

Ամփոփում

Հ.Ափինյանը ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոնի հիմնադիր գիտնականներից մեկն է, որն իր հոգևոր և մասնագիտական բոլոր կարողությունները նվիրաբերեց հայ ազգային երաժշտության և, մասնավորաբար, Շիրակի ժողովրդական և ժողովրդապրոֆեսիոնալ երաժշտական նմուշների գրառման, համակարգման և ուսումնասիրման գործին:

Հ.Ափինյանի հեղինակած շուրջ երկու տասնյակ հոդվածներն ու հրապարակումները արժարժում են ինչպես Շիրակի, այնպես էլ Լենինականի քաղաքային ժողովրդական ծիսական երգերի, դրանց երաժշտաբանահյուսական նկարագրի, ժողովրդական կատարողական արվեստի ու նվագարանաշինության առանձնահատկությունների, օրորոցային երգերի որոշ հորինվածքային-տաղաչափական խնդիրների, արդի երաժշտական բանահյուսության գիտամեթոդական ուսումնասիրության կարևոր հարցեր: Նրա դիտարկմամբ, *արդի Շիրակի երաժշտական բանահյուսությունն ինքնատիպ մի համաձուլվածք է երգամտածողության մեջ գեղարվեստական կերպարային հին և նոր շերտերի համադրությամբ, ժանրային գոյացումների ձևուն համակարգով:*

Բանալի բառեր՝ Հ.Ափինյան, Լենինական, քաղաքային ժողովրդական երգ, աշուղ, ժանր, ավանդույթ:

LENINAKIN'S URBAN FOLK SONG IN THE RECORDINGS OF MUSICOLOGIST H. APINYAN

Hasmik Harutyunyan Hayk

H. Apinyan is one of the founding scientists of the Shirak Center for Armenian Studies of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia, who devoted all her spiritual and professional abilities to recording, systematizing and studying Armenian national music, in particular, folk and folk-professional music of Shirak. About two dozen articles and publications by H. Apinyan are devoted to important issues of scientific and methodological study of both Shirak and Leninakan urban folk ritual songs, their musicological characteristics, features of folk performing art and instrumentation, as well as some compositional and metric problems of lullabies of modern musical folklore. According to her observation, modern musical folklore of Shirak is a unique alloy with a combination of old and new layers of artistic imagery in song creativity, with a flexible system of genre formations.

Key words: *H. Apinyan, Leninakan, urban folk song, ashugh, genre, tradition.*

ГОРОДСКАЯ НАРОДНАЯ ПЕСНЯ ЛЕНИНАКАНА
В ЗАПИСЯХ МУЗЫКОВЕДА А. АПИНЯНА

Ասմիկ Արությունյան Այկովնա

А. Апинян – одна из ученых-основателей Ширакского центра арменоведческих исследований Национальной академии наук РА, посвятившая все свои духовные и профессиональные способности записи, систематизации и изучению армянской национальной музыки, в частности, народной и народно-профессиональной музыки Ширака.

Около двух десятков статей и публикаций А.Апинян посвящены важным вопросам научно-методического изучения как Ширакских, так и Ленинанканских городских народных обрядовых песен, их музыковедческой характеристике, особенностям народного исполнительского искусства и инструментоведения, а так же некоторым композиционным и метрическим проблемам колыбельных песен современного музыкального фольклора. По ее наблюдению, ***современный музыкальный фольклор Ширака представляет собой своеобразный сплав с сочетанием старых и новых пластов художественной образности в песенном творчестве, с гибкой системой жанровых образований.***

Ключевые слова: А. Апинян, Ленинанкан, городская народная песня, ашут, жанр, традиция.

Նախաբան.

Հասմիկ Ափինյանը (1957-2008) ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոնի հիմնադիր գիտնականներից մեկն էր, որն իր հոգևոր և մասնագիտական բոլոր կարողությունները նվիրաբերեց հայ ազգային երաժշտության և, մասնավորաբար,

Շիրակի ժողովրդական և ժողովրդապրոֆեսիոնալ երաժշտական նմուշների գրառման, համակարգման և ուսումնասիրման գործին:

Հ.Ափինյանի հեղինակած շուրջ երկու տասնյակ հոդվածներն ու հրապարակումները արժարժում են Շիրակի ծիսական երգերի, մարզի առանձին գյուղերի երաժշտաբանահյուսական նկարագրի, ժողովրդական կատարողական արվեստի ու նվագարանաշինության առանձնահատկությունների, օրորոցային երգերի որոշ հորինվածքային-տաղաչափական խնդիրների, ինչպես նաև Լենինական-Գյումրու արդի երաժշտական բանահյուսության գիտամեթոդական ուսումնասիրության կարևոր հարցեր:

Վերլուծություն

Հ.Ափինյանը գտնում էր, որ Շիրակի երաժշտական բանահյուսությունը հայ ժողովրդական երաժշտական ստեղծագործության ամենահարուստ ամբարներից է, որտեղ զարմանալի անաղարտությամբ պահպանված ավանդական շատ երգատեսակներ, գործիքային նվագներ ու երաժշտաբանաստեղծական հորինվածքներ դարերի հնության խոր կնիք ունեն: Դրանցից շատերն այսօր էլ կենցաղավարման լայն շրջանակներ են պահպանում և իրենց կենսունակությամբ ժողովրդական գեղարվեստական մտածողության արգասիք են: Անշուշտ, բանավոր փոխանցվող երաժշտական շատ արժեքների ակունքները պատմական Հայաստանի խորքում են՝ Մշո, Ալաշկերտի, Կարինի գավառներում և երգաշատ այլ վայրերում: Սակայն պատմական հայտնի իրադարձությունների բերումով բնօրրանից բռնահանված և Շիրակում վերաբնակեցված ժողովուրդը, շփվելով տեղաբնակների հետ, ժամանակի ընթացքում իր խոսքային ու երաժշտական լեզուն հարստացնում է այստեղի հնչերանգներով, որի հետևանքով առաջ են գալիս երգամտածողության նոր շերտավորումներ:

ՀՀ ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի երաժշտագիտական ֆոնդերում պահվող Հ.Ափինյանի գրառած օրինակների մեջ մեծ քանակություն են կազմում պարերգերը, ավելի տարածված են աշուղական երգերը, սակավ են երգվող հատվածներով հեքիաթների, սիրավեպերի կատարումները: Այս առումով, նա հաճախ նշում է, որ ավանդական որոշ երգատեսակներն աստիճանաբար դուրս են մղվել կենցաղից և քիչ-քիչ մոռացության ենթարկվել: Մեծ մասամբ պատճառներն օբյեկտիվ են՝ պայմանավորված ժամանակի գործոնով: Կենդանի խոսակցական լեզվի մեջ տեղի ունեցող փոփոխությունները բնօրրանից ժառանգված բարբառների համահարթեցման պատճառ են դարձել, որն էլ իր հերթին փոփոխություններ է մտցրել երաժշտական ինտոնացիոն ոլորտի մեջ: Քաղաքային և գյուղական երգերի կատարման լսարանների միջև տարբերությունն աստիճանաբար նվազել է, ուստի այս պատճառով երգային բանահյուսության մեջ նկատելի է դարձել անհատական ստեղծագործության դերը:

Հ.Ափինյանի բանահավաքչական գործունեության արդյունքում ձևավորվել է ժողովրդական երգերի մի պատկառելի հավաքածու, որի ուսումնասիրության և գիտական հրատարակության աշխատանքները կարևոր նպաստ կունենան նաև Լենինականի քաղաքային ժողովրդական երաժշտական ստեղծագործության արժեքավորման գործում:

Ըստ Հ.Ափինյանի, Շիրակի երաժշտական բանահյուսությունը հայ ժողովրդական երաժշտական ստեղծագործության ամենահարուստ ամբարներից է, որտեղ զարմանալի անաղարտությամբ պահպանված ավանդական շատ երգատեսակներ, գործիքային նվագներ ու երաժշտաբանաստեղծական հորինվածքներ դարերի հնության խոր կնիք ունեն: Դրանցից շատերն այսօր էլ կենցաղավարման լայն

շրջանակներ են պահպանում և իրենց կենսունակությամբ ժողովրդական գեղարվեստական մտածողության արգասիք են:

Ինչպես հայտնի է, Ալեքսանդրապոլի քաղաքային մշակույթը, որը ձևավորվեց XIXդ. առաջին կեսին, սկզբում հիշեցնում էր բազմագույն մի խճանկար: Բնակիչները գերազանցապես հայեր էին՝ 1828-1829 թթ. պատերազմական հայտնի իրադարձություններից հետո սկսված արևմտահայերի մեծ ներգաղթով Կարսից, Էրզրումից, Բայազետից, ինչպես նաև՝ Բասենից, Մուշից, Ալաշկերտից այստեղ հանգրվանած:

Մի կողմից՝ հայ բազմատարր ազգային դիմագծի բացարձակ գերիշխանությունը, մյուս կողմից՝ ազգային փոքրամասնությունների ինքնատիպ մշակութային դրսևորումներն ու դրանց փոխհարաբերությունները աստիճանաբար ձևավորեցին մի նոր հայկական քաղաքային ինքնատիպ մշակութային կյանք, որն արդեն XIXդ. վերջին բնութագրվում էր իր կայուն ու ինքնատիպ ավանդույթներով: Աստիճանաբար քաղաքային կենցաղում կայունացավ երգերաժշտության բազմաժանր համակարգ՝ XXդ. սկզբում ձեռք բերելով երաժշտաոճական տեղային հատկանիշներ: Ընդհանուր առմամբ, Ալեքսանդրապոլն ապրել է հագեցած երաժշտական կյանքով: Այստեղ հասարակական բոլոր խավերն ունեցել են երաժշտագեղագիտական հատուկ պահանջներ, որոնք էլ խթանել են այդ արվեստի զարգացումը:¹

Լենինականը Ալեքսանդրապոլի երաժշտական ավանդույթների անմիջական կրողն ու պահպանողն էր, թեև այլ սոցիալ-մշակութային համատեքստում: Այս առումով բացառիկ է քաղաքային

¹ Հարությունյան Հ., Երաժշտական կյանքն Ալեքսանդրապոլում, ՀՀ ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», հ. 11, Գյումրի, 2008, էջ 41:

ժողովրդական ստեղծագործության բնութագիրն ու առանձնահատկությունները:

Օրորոցային երգը Լենինականի քաղաքային երաժշտական բանահյուսության մեջ

Ազգագրական շրջանների երաժշտական բանահյուսության ուսումնասիրումը, ըստ երաժշտագետի, հայ ֆոլկլորագիտության մեջ զբաղեցնող հիմնախնդիր է: «Կոմիտասն ինքը, - գրում է Հ.Ափինյանը, - հատուկ կարևորելով նյութի վաղնջական ծագումը և տեղային հատկանիշները, որոշ երգերի տակ նշում է կատարում, օրինակ.

Շիրակի Մահմուդջուղ (այժմ Պենգաշեն) գյուղի ամենահին երգերից մեկն է սա: Թեև անցյալ դարի սկզբին ժողովրդական երաժշտության ուսումնասիրումը հիմնականում ուղղված էր ընդհանրական կողմերի բացահայտմանն ու բնորոշմանը, այդուհանդերձ երաժիշտ բանահավաքների կողմից չեն անտեսվել նյութի գրանցման տեղն ու ժամանակը, նույնիսկ կատարողների մասին ժողովածուներում զետեղված են փոքրիկ տեղեկություններ, ցավոք, խիստ սակավ ու թերի»:¹

Երաժշտագետն անդրադարձել է XIX դարի վերջին և XX դարի սկզբին Ն. Տիգրանյանի, Ա. Բրուսյանի, Կոմիտասի, Մպ. Մելիքյանի՝ Շիրակում գրառած նյութերին՝ որակելով դրանք որպես պատմականորեն արժեքավորվող բացառիկ նմուշներ, որոնք վկայում են երաժշտագագրական այս հարուստ գոտու նկատմամբ անվանի երաժշտագետների ցուցաբերած ուշադրության և հետաքրքրության մասին: Ահա այս մեծաքանակ նյութի համեմատական հետազոտությունը, ըստ Հ. Ափինյանի, կարող է պարզել և լուսաբանել տեղային

¹ Ափինյան Հ., *Դիտարկումներ Շիրակի ժողովրդական երաժշտության ուսումնասիրման խնդրի շուրջ*, «Շիրակի պատմամշակութային ժառանգությունը. հայագիտության արդի հիմնահարցեր»: Գիտական նստաշրջանի նյութեր: Գյումրի, 2007, էջ 234:

հատկանիշների, երաժշտական մտածողությանը բնորոշ ինչ-ինչ ոճական առանձնահատկություններ:

Նա նյութի համեմատական վերլուծությունն իրականացրել է երկու ուղղությամբ՝ ժանրային տիպաբանական և ձևակառուցողական:

Այս ուղղությամբ ծավալված աշխատանքների հիման վրա հրատարակված արժեքավոր ժողովածուները, առանձին ուսումնասիրություններն ու հոդվածները այսօր ավելի են ընդլայնում երաժշտագիտության սահմանները՝ պահանջելով խնդրի լուծման մեթոդաբանական նոր մոտեցումներ, համեմատական վերլուծության արդիական ուղիներ, որոնք կհանգեցնեն երաժշտական գեղարվեստական երևույթի նոր գնահատականների:¹

Թեև անցյալ դարի սկզբին ժողովրդական երաժշտության ուսումնասիրումը հիմնականում ուղղված էր ընդհանրական կողմերի բացահայտմանն ու բնորոշմանը, այդուհանդերձ երաժիշտ բանահավաքների կողմից չեն անտեսվել նյութի գրանցման տեղն ու ժամանակը, նույնիսկ կատարողների մասին ժողովածուներում գետեղված են փոքրիկ տեղեկություններ, ցավոք, խիստ սակավ ու թերի: «Այսօր, - գրում է նա, - Շիրակի երաժշտական բանահյուսությունն ինքնատիպ մի համաձուլվածք է՝ երգամտածողության մեջ գեղարվեստական կերպարային հին և նոր շերտերի համադրությամբ, ժանրային գոյացումների ճկուն համակարգով»:²

Հ.Ափինյանը խորքային ուսումնասիրություններ է նվիրել Շիրակի օրորոցային երգի ժանրային ու տիպաբանական առանձնահատկություններին: Շատ բարձր գնահատելով այս ժանրի հորին-

¹ Նույնը:

² Նույնը:

վածքային, գեղագիտական, արտահայտչական նկարագիրը, նա փորձել է ընդհանրացնել դրանց բնորոշիչները շիրակյան նմուշների քննությամբ: Արժեքավորն այն է, որ երաժշտագետն իր դիտարկումները կատարել է միևնույն երգի տարբերակների համեմատական հիմքով, ընդհանուր առմամբ վերլուծելով շուրջ հինգ տասնյակ երգանմուշ:¹

Երաժշտագետը կարևորել է այն, որ այստեղ, ավելի քան որևէ այլ երգատեսակում ակնառու են ժանրի ներսում տեղի ունեցող փոփոխություններ, աստիճանական զարգացման գծեր, ժանրային ներթափանցումներ. «Թեմատիկ բովանդակության սահմանների ընդլայնումն, անշուշտ, հանգեցնում է երաժշտամտածողության ոլորտում ձայնակարգի, կշռությաւնէջային դարձվածքների, մեղեդիակառուցման սկզբունքների փոփոխության: Սրանցում ավանդական բանահյուսական տեքստը նույնությամբ կամ հապավված, երբեմն նաև հարակցված այլ մոտիվների հետ, հանդես է գալիս տարբեր տիպի երգերում և մեղեդային մեկնաբանությունից անկախ, շատ դեպքերում ապահովում է տվյալ երգի ժանրային պատկանելությունը: Պատահում է նաև, որ օրորին բնորոշ կրկնակը հավելվելով երգի տողերին, ստեղծում է օրորի կեղծ տպավորություն: Այստեղ կրկնակը միմիայն հանգավորող նշանակություն ունի: Նման երգերը չեն համապատասխանում ժանրի օրինաչափություններին և դուրս են մեր հետաքրքրության սահմաններից»:²

Անդրադառնալով Լենինականում ձայնագրված օրորոցայիններին, նա նկատում է, որ դրանց հատուկ է քաղաքային երգերին բնորոշ դարձվածքների գործածումը: Ձևի տեսակետից սրանց բնորոշ է կառուց-

¹ Նույն տեղում, էջ 17:

² Ափինյան Հ., Օրորոցային երգի ժանրը Շիրակի ժողովրդական երգարվեստում, ՀՀ ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», հ. 3, Գյումրի, 2000, էջ 166:

վածքային ամբողջականություն, շատերը կոմպոզիտորական ստեղծագործությունների ազդեցությամբ հորինվածքներ են: Սրանք երաժշտական լեզվի առանձնահատկություններով ու ոճական հատկանիշներով խիստ բազմազան և թեմատիկ առումով բազմաբնույթ ստեղծագործություններ են: Ժանրային տարբերակումը և բարդ համադրությունները ժողովրդական գեղարվեստական մտածողության արգասիք են:

Բնականաբար, անդրադառնալով շիրակյան օրորոցային երգերի համակողմանի քննությանը, ներկա հետազոտության շրջանակներում չէինք կարող չանդրադառնալ Հ. Ափինյանի արժեքավոր դիտարկումներին, նրա անձնական արխիվում պահվող հիմնականում XX դարավերջին գրառած օրորոցային երգերի նմուշներին: Դրանց զգալի մասը, բացի նրա հավաքած ու համակարգած նյութերից, Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի հայ ֆոլկլորագիտության ամբիոնի ձայնագրությունների ֆոնդերում գտնվող նմուշներն են, որոնք նա գետեղել է իր կազմած «Շիրակի նանիկներ» ձեռագիր ժողովածուի մեջ՝ այստեղ ընդգրկելով նաև հայ անվանի երաժշտագետների՝ Սպ. Մելիքյանի, Մ. Բրուսյանի, Ա. Փահլևանյանի, Մ. Մանուկյանի, Ա. Բաղդասարյանի տարբեր տարիների գրառումները: Առաջին նմուշի գրանցումը վերաբերում է 1914, վերջինը՝ 2000 թվականին: Երաժշտագետի հետազոտական տեսադաշտում քննության են առնվել օրորոցային երգի շուրջ 50 նմուշ: Հավաքված նյութը դիտարկվել է որպես Շիրակի ժողովրդական երգարվեստի կարևոր բաղկացուցիչ՝ երաժշտաբանաստեղծական մտածողության հարուստ ու բազմատեսակ դրսևորմամբ:

Շիրակի երաժշտական բանահյուսության մեջ օրորոցային երգն ունեցել է կայուն գործառույթ և հիմնականում կոչվել է *նանիկ*, թեն, ինչպես նշվեց վերևում, այստեղ երգվել են *լուրիկներ*, *բուրիկներ*, *այեր*, *հայրուրներ* և այլն: Այս երգերն աչքի են ընկել բովանդակային,

ռճական և երաժշտաարտահայտչական ինքնատիպ համալիրով: Կախված ժանրային առանձնահատկություններից՝ սրանք ունեն բարդ համադրություններ և ժանրային ներթափանցումներ: Այս օրոքոցային երգերը թեև ստեղծվել են Շիրակում, սակայն XX դարասկզբին այստեղ տիրող ժողովրդագրական հայտնի բազմատարր մշակութային համայնապատկերի մեջ այս երգերում արտացոլում են գտել բարբառային և երաժշտաբանահյուսական՝ տարբեր տարածաշրջաններին բնորոշ երևույթներ և ռճական դրսևորումներ:

Ծիսական երգերի որոշ առանձնահատկություններ

Քաղաքային երաժշտությանը նվիրված Հ.Ափինյանի ուսումնասիրությունների դաշտը լայն է ու ընդգրկուն: Այստեղ ժանրային մեծ ընտրանի կար: Հ.Ափինյանի ուշադրության կենտրոնում դրանցից մի քանիսը կարևոր տեղ են զբաղեցնում: Օրինակ, նրան մեծապես հետաքրքրում էր ծիսական երաժշտությունը: Առավելապես՝ հարսանեկան ծեսին առնչվող դիտարկումները: Նա գտնում էր, որ Հայաստանի տարբեր շրջանների հարսանեկան սովորույթներում նկատվող առանձնահատկությունները առաջին բերում արարողակարգի կատարման զանազանություններ, ինչի հետևանքով և զգալի փոփոխություններ է կրում նաև ծիսական երգաշարը: Շիրակում, ըստ Ափինյանի, հատկապես Լենինական-Գյումրիում, հարսանեկան արարողակարգի ավանդական պահպանման հիմքով է պայմանավորված երգերի ու նվագների շարքի համեմատական կայունությունը:

Հարսանեկան ծիսական արարողակարգի երաժշտական նյութը Հ.Ափինյանը համակարգել է այս կերպ.

1. Բուն ծիսական երաժշտություն

- ա) Ծիսական երգեր-հարսնագովքեր, փեսագովքեր, հալավօրհներթի երգեր (հանդերձների գովքեր), հարսի հրաժեշտի երգեր(լացեր),
- բ) Ծիսական պարեղանակներ և պարերգեր,

գ) Հոգևոր երգեր և միջնադարյան տաղեր,

2. Պարեղանակներ և պարերգեր

3. Ծիսակարգից դուրս կատարվող երգեր (հայրենասիրական, բարոյախրատական, կատակային, քնարական և այլն), տաղեր:¹

Ավանդական հարսանիքի երաժշտության համակարգում առանձին երգեր և մեղեդիներ, ինտոնացիոն, մեղեդիակառուցման, լեզվառճական առանձնահատկություններով, Ափինյանը դիտարկում է որպես Լենինական-Գյումրու քաղաքային երաժշտության տիպական նմուշներ:

Եզրահանգում

Իբրև հմուտ էթնոերաժշտագետ, Հ.Ափինյանը գտնում էր, որ ժողովրդական կատարողական արվեստի ուսումնասիրումը արդիական հնչողություն ունեցող հիմնախնդիր է, խորքային ու հանգամանալի աշխատանք է պահանջում, և այս ոլորտում առաջարկվող մեթոդական դրույթները պետք է հիմնավորել բազմաշերտ ու բազմակողմ կապերի համալիր քննությամբ, գիտականորեն պատճառաբանված մեկնաբանությամբ:

Ձեռնամուխ լինելով Լենինականի քաղաքային ժողովրդական, ծիսական երգերի ու նվագների տիպաբանական առանձնահատկություններին, Հ.Ափինյանը նկատել է, որ, օրինակ, հարսանեկան արարողակարգի ավանդական պահպանման հիմքով է պայմանավորվել այդ երգերի ու նվագների շարքի համեմատական կայունությունը: Նա բացահայտել է, որ Լենինականում ստեղծագործող շատ երաժիշտ-

¹ Ափինյան Հ., Գյումրիի ավանդական հարսանիքի ծիսական երաժշտության համակարգման փորձ, «Շիրակի պատմամշակութային ժառանգությունը. հայագիտության արդի հիմնահարցեր»: Գիտաժողովի զեկուցումների հիմնադրույթներ: Գյումրի, 1994, էջ 59-60:

ներ, որոնք ալեքսանդրապոլցի աշուղների, սազանդարների ու զուռնաչիների կատարողական ավանդույթների լավագույն կրողներն էին, ոչ միայն տեղի ու հարակից գյուղերի, այլև Հայաստանի ու նրա սահմաններից դուրս գտնվող ուրիշ շատ քաղաքների տոնախմբություններում պատվավոր և ցանկալի մասնակիցներ էին:

Հ.Ափինյանը տևական աշխատանքի շնորհիվ ի մի է բերել նաև Լենինականում գործող աշուղների ստեղծագործական կյանքի կարևոր փուլերը: Մի առանձին ոգևորությամբ է աշխատել աշուղ Իգիթի ստեղծագործության՝ իր տեսակի մեջ եզակի ուսումնասիրության վրա: Աշուղի կյանքն ու գործին էին նվիրված նրա մի շարք հաղորդումները միջազգային և հանրապետական գիտական նստաշրջաններում ու պարբերականներում:

Օգտագործված գրականություն

1. Ափինյան Հ., Դիտարկումներ Շիրակի ժողովրդական երաժշտության ուսումնասիրման խնդրի շուրջ, «Շիրակի պատմամշակութային ժառանգությունը. հայագիտության արդի հիմնահարցեր»: Գիտական նստաշրջանի նյութեր: Գյումրի, 2007, էջ 234-236:
2. Ափինյան Հ., Շիրակի հարսանեկան մի ծիսերգի մասին, ՀՀ ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», հ. 5, Գյումրի, 2002, էջ 180-184:
3. Ափինյան Հ., Օրորոցային երգի ժանրը Շիրակի ժողովրդական երգարվեստում, ՀՀ ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», հ. 3, Գյումրի, 2000, էջ 166:
4. Ափինյան Հ., Գյումրիի ավանդական հարսանիքի ծիսական երաժշտության համակարգման փորձ, «Շիրակի պատմամշակութային ժառանգությունը. հայագիտության արդի հիմնահարցեր»: Գիտաժողովի զեկուցումների հիմնադրույթներ: Գյումրի, 1994, էջ 59-60:

5. Հարությունյան Հ., Երաժշտական կյանքն Ալեքսանդրապոլում, ՀՀ ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», հ. 11, Գյումրի, 2008, էջ 41:

Տեղեկություններ հեղինակների մասին

Հասմիկ Հայկի ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ՝ արվ-գիտ. թեկնածու, դոցենտ,
ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի ավագ գիտաշխատող, Գյումրի, ՀՀ,
Էլ. հասցե՝ hasmik.har@mail.ru <https://orcid.org/0000-0001-7756-4240>

Hasmik Hayk HARUTHYUNYAN: PhD in Art, Associate professor,
Senior research worker of SHCAS of NAS, Gyumri, RA,
e-mail: hasmik.har@mail.ru <https://orcid.org/0000-0001-7756-4240>

Асмик Айковна АРУТЮНЯН: канд. искусствовед., доцент, старший научный
сотрудник Ширакского центра арменоведческих исследований НАН, Гюмри, РА,
эл. адрес: hasmik.har@mail.ru <https://orcid.org/0000-0001-7756-4240>